

Kommentarer till underlaget för beslut om åläggande om gångbanerenhållning m.m.

Inledning

Många kommuner har bestämmelser om gångbanerenhållning i sina lokala ordningsstadgor. Övergångsbestämmelserna till ordningslagen (SFS 1993:1617) innebär att lokala ordningsföreskrifter som utfärdats före ordningslagens ikraftträdande upphör att gälla den 1 januari 1996. En kommun som tidigare ålagt fastighetsägare att svara för gångbanerenhållningen genom lokala ordningsföreskrifter och som vill att fastighetsägarna även i fortsättningen skall ha detta ansvar, bör därför **fatta nytt beslut om gångbanerenhållningen före den 1 januari 1996.**

Om en kommun fattat särskilt beslut om gångbanerenhållningen vid sidan av de lokala ordningsföreskrifterna, torde beslutet gälla fortsättningsvis. Även i ett sådant fall kan det finnas skäl att överväga behovet av ett nytt beslut, t.ex. för att klargöra renhållningsskyldighetens omfattning.

Detta underlag får inte uppfattas som en allmän rekommendation åt kommunerna att ålägga fastighetsinnehavarna ansvaret för gångbanerenhållningen. En anpassning måste givetvis ske till förhållandena i respektive kommun.

Ingressen

Enligt 19 § första stycket renhållningslagen (SFS 1979:596, ändrad 1993:596) kan kommunen **ålägga** en fastighetsinnehavare inom ett område med detaljplan där kommunen är huvudman för allmänna platser att utföra de åtgärder som avses i 18 § första stycket renhållningslagen i fråga om gångbana eller något annat utrymme utanför fastigheten som behövs för gångtrafiken. Enligt 19 § andra stycket renhållningslagen får regeringen, eller efter regeringens bemyndigande, en kommun meddela **närmare föreskrifter** i fråga om de åtgärder som skall vidtas av fastighetsinnehavaren. Ett sådant bemyndigande har tagits in i 13 a § renhållningsförordningen (SFS 1990:984, ändrad 1993:1636). Enligt denna bestämmelse får kommunfullmäktige meddela sådana närmare föreskrifter som avses i 19 § andra stycket renhållningslagen.

Vårt förslag följer den uppdelning som lagstiftaren gjort mellan å ena sidan beslutet att ålägga fastighetsinnehavare att svara för gångbanerenhållningen och å andra sidan de närmare föreskrifterna i fråga om vilka åtgärder som skall vidtas av fastighetsinnehavaren.

Det framgår direkt av 13 a § renhållningsförordningen att beslut om de närmare föreskrifterna skall fattas av **kommunfullmäktige**. Beslut att ålägga fastighetsinnehavare att svara för gångbanerenhållningen torde vara av sådan principiell karaktär att det också måste fattas av kommunfullmäktige.

Beslut att ålägga fastighetsinnehavarna att svara för gångbanerenhållningen bör fattas som ett **särskilt beslut**. Åläggande kan inte längre ske genom lokala ordningsföreskrifter. Det skall heller inte tas in i kommunens renhållningsordning.

Det tidigare kravet på att kommunens beslut skulle underställas länsstyrelsens prövning om fastighetsägarna ålades nya skyldigheter har slopats. Till skillnad från vad som gäller för lokala ordningsföreskrifter skall beslut om gångbanerenhållningen heller inte anmälas till länsstyrelsen. Överklagande av kommunens beslut kan ske till länsrätten genom laglighetsprövning enligt 10 kap kommunallagen (kommunalbesvär).

Fastighetsinnehavares skyldighet

1 §

Vårt förslag är formulerat så att det omfattar innehavare av fastigheter inom alla detaljplanelagda områden där kommunen är huvudman för allmänna platser. I den mån kommunen inte vill att åläggandet skall gälla alla sådana områden, måste en precisering ske så att det klart framgår vilka områden som omfattas av beslutet, t.ex. genom markering på kartsnitt.

Fastighetsinnehavarna kan bara åläggas att svara för sådan **renhållning** av gångbanorna **som annars skulle åvila kommunen**, däremot inte renhållningsansvar som åvilar staten som väghållare. Det förekommer att kommuner tar över väghållningsansvar som tidigare legat på staten. Genom andra stycket tydliggörs att åläggandet också omfattar ägare av fastighet inom detaljplanelagt område där staten tidigare varit väghållare, men där kommunen tagit över väghållningsansvaret.

Åläggandet kan bara avse **gångbana eller annat utrymme utanför fastigheten som behövs för gångtrafiken**. Med annat för gångtrafiken erforderligt utrymme avses främst del av väg som används för gångtrafiken när särskild gångbana inte finns. Det kan för sådana fall anges intill vilken bredd av vägen fastighetsinnehavaren svarar för renhållningen.

Gångbanan behöver inte ligga i omedelbar anslutning till fastighetens gräns. Åläggandet gäller även om det ligger en plantering eller en grönyta med någon meters bredd mellan gångbanan och fastighetens gräns. I sådant fall torde fastighetsinnehavarens renhållningsskyldighet också avse tillfart till fastigheten över planteringen eller grönytan. Gångbanan behöver heller inte ligga intill en körbana. Det är tillräckligt att det finns en gångbana eller annan behövlig gångväg utanför fastigheten, t.ex. på ett grönområde. Däremot måste gångbanan ligga **inom detaljplanelagt område med kommunalt huvudmannaskap** för allmänna platser.

Som samlande namn på de områden som fastighetsinnehavarna ansvarar för, har vi infört beteckningen "gångbaneutrymmet".

Enligt 19 § renhållningslagen är det **fastighetsinnehavare** som kan åläggas att svara för gångbanerenhållningen. För att klarlägga vilka åläggandet avser har vi fört in den definition av fastighetsinnehavare som finns i 1 § tredje

stycket renhållningslagen, nämligen den som äger fastigheten eller den som enligt 1 kap 5 § fastighetstaxeringslagen skall anses som fastighetsägare. Definitionen innebär bl.a. att tomträtthavare jämställs med fastighetsägare.

Närmare föreskrifter om de åtgärder som skall vidtas

2 och 6 §§

Allmänt

Åläggande om gångbanerenhållningen kan omfatta de åtgärder som avses i 18 § första stycket renhållningslagen. I denna bestämmelse anges renhållningsskyldigheten genom en **ändamålsbestämning**: platserna skall hållas i sådant skick att uppkomsten av sanitär olägenhet hindras samt de krav tillgodoses som med hänsyn till förhållandena på platsen och övriga omständigheter kan ställas ifråga om trevnad, framkomlighet och trafiksäkerhet.

Bestämmelsen skiljer sig från tidigare reglering genom att den inte innehåller några detaljregler om vilka åtgärder som skall vidtas. När det gäller kommunens ansvar för renhållning av gator och andra allmänna platser anförs i lagmotiven (prop 1992/93:210 s 221 och 316-317) att frågan vilka åtgärder som är skäligen får avgöras med hänsyn till ortsförhållandena, platsens belägenhet inom samhället och övriga omständigheter. Det framhålls samtidigt att kommunens skyldigheter inte begränsats i förhållande till tidigare.

Någon förändring synes inte ha skett i fråga om de skyldigheter som kan åläggas fastighetsinnehavarna. Vårt förslag innebär att samtliga de åtgärder som annars skulle ankomma på kommunen vad avser själva gångbanerenhållningen åläggs fastighetsinnehavarna. Kommunen kan givetvis välja att endast ålägga fastighetsinnehavarna en del av detta ansvar, t.ex. bara snöröjningsansvaret.

Som åläggandet är formulerat gäller det samtliga fastighetsinnehavare inom det område som omfattas. En kommun som vill ge möjlighet till befrielse från det åläggande som annars skulle gälla, t.ex. i särskilt ömmande fall eller om andra speciella skäl föreligger, kan ta in en bestämmelse om **dispens**, t.ex.: Tekniska nämnden kan efter skriftlig ansökan medge undantag från den skyldighet som annars åvilar innehavare av fastighet, om synnerliga skäl därtill föreligger.

De närmare föreskrifterna

För att tydliggöra och precisera fastighetsinnehavarnas skyldigheter bör kommunen anta **närmare föreskrifter** om vilka åtgärder fastighetsinnehavarna skall utföra. Enligt lagmotiven kan sådana föreskrifter gälla t.ex. fastighetsinnehavarnas skyldighet att utföra vinterväghållning på visst sätt eller att undanröja sand eller motsvarande fr.o.m. en viss tidpunkt (prop 1992/93:210 s 318).

Enligt 3 § allmänna ordningsstadgan omfattade renhållningsansvaret:

1. Egentlig renhållning: sopning, bortförande av orenlighet och nedskräpande föremål, borttagande av ogräs samt annan med de nu nämnda jämförlig åtgärd;
2. Vinterrenhållning: snöröjning, undanskaffande av snö och is, sandning och annan åtgärd till motverkande av halka samt bortförande av sand och annat som påförts för att motverka halka; och
3. Rensning och uppthingning av rännstensbrunn och ledning som förbinder sådan brunn med allmän avloppsledning.

Denna uppdelning har legat till grund för preciseringen av de åtgärder som fastighetsinnehavarna skall vidta enligt vårt förslag.

3 §

Denna paragraf anger de **egentliga renhållningsåtgärderna på gångbanetrymmet**. När det gäller förhållandena på fastighetsinnehavarnas egna fastigheter kan nämnas att bestämmelser finns i 3 kap 17 § plan- och bygglagen (1987:10) om att tomter skall hållas i vårdat skick och skötas så att betydande olägenheter för omgivningen och för trafiken inte uppstår. Enligt 3 kap 1 § jordabalken ankommer det vidare på var och en att vid nyttjande av sin fasta egendom ta skälig hänsyn till omgivningen. Särskilda regler finns i 3 kap 2 § jordabalken om borttagande av rötter och grenar som tränger in på en fastighet från intilliggande område.

4 §

Bestämmelsen anger kraven på **snöröjningsåtgärder** m.m. Det finns också andra bestämmelser som är tänkbara härvidlag, t.ex. angivande av viss tidpunkt då sand senast skall ha tagits bort eller förbud mot saltning.

Av rättspraxis framgår att fastighetsägare inte kan åläggas att forsla bort eller bryta igenom snövallar som plogats upp från körbanan (NJA 1955 s 524, RÅ 1962 I 51). Av rättspraxis synes också slutsatsen kunna dras att snöröjningsansvaret inte kan flyttas längre ut i gatan om kommunen lägger upp snövallar på det egentliga utrymmet för gångtrafiken (NJA 1974 s 412). Om det anses motiverat kan bestämmelserna kompletteras med att fastighetsinnehavarnas skyldighet att hålla gångbanan ren från snö bortfaller i den mån kommunen använder gångbanan för uppläggning av snö.

Det kan uppmärksammas att särskilda bestämmelser finns om att snö och is som kan rasa ned och skada personer eller egendom på offentlig plats utan oskäligt dröjsmål skall avlägsnas från tak, rännor och liknande anordningar. Detta skall ske på ett sådant sätt att det därigenom inte uppkommer risk för att personer eller egendom kommer att skadas. Ansvar för dessa åtgärder vilar på ägaren eller den som till följd av nyttjanderättsavtal eller på någon annan grund är i ägarens ställe (3 kap 3 § andra och tredje styckena ordningslagen). Den som är skyldig att avlägsna snö och is får anses vara skyldig att också sammanföra och ta bort den snö och is som kan ha kastats ned på t.ex. en gångbana.

5 §

Äldre bestämmelser har som regel ålagt fastighetsinnehavarna allt det ansvar som enligt 3 § allmänna ordningsstadgan åvilat kommunen. Härigenom torde också ansvaret för rensning och upptining av rännstensbrunn och ledning som förbinder sådan brunn med allmän avloppsledning ha omfattats, i den mån brunnen och ledningen legat inom fastighetsinnehavarens ansvarsområde. Vårt förslag innebär att bara ansvaret för renhållning av galler till rännstensbrunnar läggs på fastighetsinnehavarna. Det innebär att kommunen som väghållare har ansvaret för rensning och upptining av rännstensbrunnar m.m. även inom gångbaneutrymmet.

Straff m.m.

§ 7

Det kan vara lämpligt att upplysa om de sanktionsregler som finns.

Tidigare var underlåtenhet att fullgöra renhållningsskyldighet enligt 3 § allmänna ordningsstadgan eller enligt lokal ordningsföreskrift belagd med straff enligt allmänna ordningsstadgan. Polismyndigheten hade vidare möjlighet att besluta om vitesföreläggande mot den som inte fullgjorde sin renhållningsskyldighet eller om tvångsutförande på den försumliges bekostnad.

Genom att bestämmelserna om gångbanerenhållning m.m. nu samlats i renhållningslagen, kan ingripande mot överträdelser av renhållningslagens bestämmelser och av föreskrifter som meddelats med stöd av lagen inte ske enligt ordningslagen.

24 § renhållningslagen har därför kompletterats med en bestämmelse om **straff** för innehavare av fastighet som inte fullgör sin renhållningsskyldighet. Straffsanktionen är böter. Ansvar föreligger dock inte i den mån gärningen omfattas av ett vitesföreläggande eller om ansvar kan ådömas enligt brottsbalken, t.ex. för vållande till kroppsskada enligt 3 kap 8 § brottsbalken.

Den kommunala nämnd som fullgör uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet kan enligt 23 § renhållningslagen utfärda de **förbud eller förelägganden** som uppenbart behövs för att lagen eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen skall efterlevas. Sådant föreläggande eller förbud kan förenas med vite. Iakttas inte ett föreläggande får nämnden låta vidta åtgärden på den försumliges bekostnad.

Ikraftträdande

Kommunfullmäktiges beslut gäller från och med det att protokollet från fullmäktiges sammanträde har justerats, om inte senare tidpunkt anges i beslutet.

Äldre ålägganden som tagits in i lokala ordningsföreskrifter upphör enligt övergångsbestämmelserna till ordningslagen att gälla den 1 januari 1996. Beslut om gångbanerenhållningen som fattats i särskild ordning torde dock fortsätta att gälla. För klarhets skull kan därför anges att förekommande äldre beslut om gångbanerenhållningen i kommunen ersätts av det nya beslutet.